

**Universitat de les
Illes Balears**

FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES

MEMÒRIA DEL TREBALL DE FI DE GRAU

OBERTURA COL·LECTIVA DEL PATRIMONI, EL CAS DELS PATIS MALLORQUINS DE PALMA AL CARRER SANT JAUME

Genoveva Beatriz Molina Sarrió

Grau en Geografia

Any acadèmic 2015-16

DNI de l'alumne:43232294E

Treball tutelat per: Hugo Capellà Miterrique

Departament de Geografia

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☒	☐

Paraules clau del treball: geografia cultural, patrimonialització, esfera privada, esfera pública.

ÍNDEX

1. Introducció	2
1.1. Resum	2
1.2. Hipòtesi	2
1.3. Objectius	3
1.4. Metodologia.....	3
1.5. Justificació.....	5
2. Marc teòric.....	5
2.1. Marc teòric conceptes i principis.....	5
2.1.1 Valor testimonial del patrimoni arquitectònic urbà.....	5
2.2. Història dels patis	8
2.2.1. Origen	8
2.2.2. Processos	9
2.2.3. Evolució	9
2.3. Àrea d'estudi	11
2.4. Procés d'obertura dels patis (evolució)	14
3. Tipologia dels patis	16
3.1. Desenvolupament.....	16
3.2. Patrimoni privat ús particular	17
3.3. Patrimoni públic ús particular.....	17
3.4. Patrimoni públic ús col·lectiu	18
3.5. Patrimoni privat ús col·lectiu.....	18
3.6. Exemples.....	19
4. Resultats.....	21
5. Conclusions	24
6. Bibliografia i recursos web	26
7. Annexa	27
7.1. Fitxa descriptiva.....	27
7.1. Enquesta	34
7.2. Gràfiques.....	34

1. Introducció

1.1. Resum

La següent memòria que es proposa com treball de final de carrera de grau en Geografia es basa en demostrar el procés d'obertura dels patis com a patrimoni col·lectiu per a la comunitat. El present treball és un sondeig a partir del cas dels diferents patis mallorquins que hi ha a la ciutat de Palma, i en aquest cas exclusivament en el carrer de Sant Jaume.

L'objectiu d'aquest treball és el de demostrar el nou ús funcional que en l'actualitat tenen els patis mallorquins. Com aquests han anat evolucionant des dels seus orígens al voltant dels segles XIV i XV fins l'actualitat, a través dels quals s'ha produït una obertura col·lectiva del patrimoni privat.

Per dur a terme la següent investigació s'ha establert un marc metodològic basat en la metodologia de tipus etnogràfica. S'ha d'entendre dins d'un marc qualitatiu, basada en l'observació, la investigació de camp, d'històries orals i d'estudis de casos concrets.

En primer lloc s'ha dut a terme una investigació de tipus documental per tal d'explicar l'origen, els processos i l'evolució que han patit els patis mallorquins al llarg de la història fins a l'actualitat. Una vegada queda establert el marc més teòric a continuació té lloc la tasca de recollida d'informació de "camp". Ja que s'ha analitzat l'ús particular o col·lectiu del patrimoni que té una propietat privada o pública.

El procés d'aquesta recollida d'informació de camp, és lo que s'entén com un estudi inductiu que serveix per a establir un model apriorístic per a poder demostrar el canvi d'ús dels patis d'un ús més particular a un ús més col·lectiu, i que s'hauria de reafirmar en d'altres estudis anteriors més amplis. Per tant, s'han dut a terme una sèrie de sortides per establir aquest ús en cada cas, aquest inclourà un model de fixa descrivint cada pati i el seu ús, a més d'un inventari fotogràfic.

Per finalitzar el cas d'estudi d'aquest treball s'ha acabat amb un conjunt de reflexions finals, amb la comprovació de la hipòtesi.

1.2. Hipòtesi

El procés d'obertura dels patis particulars com a patrimoni per a la comunitat

La hipòtesi que es vol demostrar és el procés d'obertura del patrimoni col·lectiu que han patit els patis mallorquins, en el carrer de Sant Jaume a Palma. Es planteja com aquests patis s'han obert, hi han passat de ser un espai més particular a ser un espai més col·lectiu. A més es vol demostrar com aquests patis gràcies a la seva transformació han diversificat els seus usos.

El cas de transformació dels patis permet entendre el canvi dinàmic del patrimoni que varia en funció de la col·lectivitat. Es una manera de veure com dit patrimoni no s'ha quedat "desfasat" hi ha anat evolucionant així com la societat ha anat transformant-se. També des d'una altre perspectiva és una manera de protegir el patrimoni, perquè així li dones un ús i per tant el mantens cuidat.

1.3. Objectius

Objectius generals

- ✘ Es vol demostrar el procés d'obertura dels patis del carrer San Jaume de Palma, com a procés de (re) vitalització del patrimoni col·lectiu. I com aquests patis gràcies a la seva transformació han diversificat els seus usos.

Objectius específics

- ✘ Analitzar l'evolució que han patit els patis des del seu inici fins a l'actualitat. Per a demostrar que eren més privats a l'inici i en l'actualitat són cada cop més un patrimoni col·lectiu.
- ✘ Analitzar l'empeta social de la població local encara reticent a incloure el pati com un espai patrimonial de tots.

1.4. Metodologia

Com a tècnica metodològica per a la realització de dit treball s'ha basat essencialment en la investigació etnogràfica. "... *Entesa com una investigació qualitativa que va sorgir com un concepte clau en l'antropologia per a entendre millor l'organització i la construcció de significats de distints grups i societats, ja siguin distants i estranys per al propi observador o pròxims i coneguts...*" (Fetterman, 1989)

S'ha utilitzat tècniques etnogràfiques d'investigació qualitativa, basades en: la investigació de camp, les històries orals o històries de vida i els estudis de casos concrets.

El mètode etnogràfic es caracteritza per:

Figura 1

Observació	Observació participant	Conversació, entrevistes, qüestionaris	Històries de vida	Estudis de casos
Registre del que es veu tal i com es veu. L'observació de com la gent percep l'ús i la propietat dels patis.	Se forma part de la comunitat a la vegada que s'observa	Parlar amb la gent, demanar, observar, etc. El qüestionari permet tractar estadísticament.	Relats, per exemple, de persones majors que li donen un toc més personal a la memòria.	Descripcions que es refereixen a una única unitat mostral.

Font: elaboració pròpia a través de la recopilació de fonts indirectes establertes a la bibliografia

La selecció i la combinació d'aquestes dependrà d'acord amb els objectius predominants en la investigació. Al respecte, Velasco i Diaz (1997:18) mencionen que

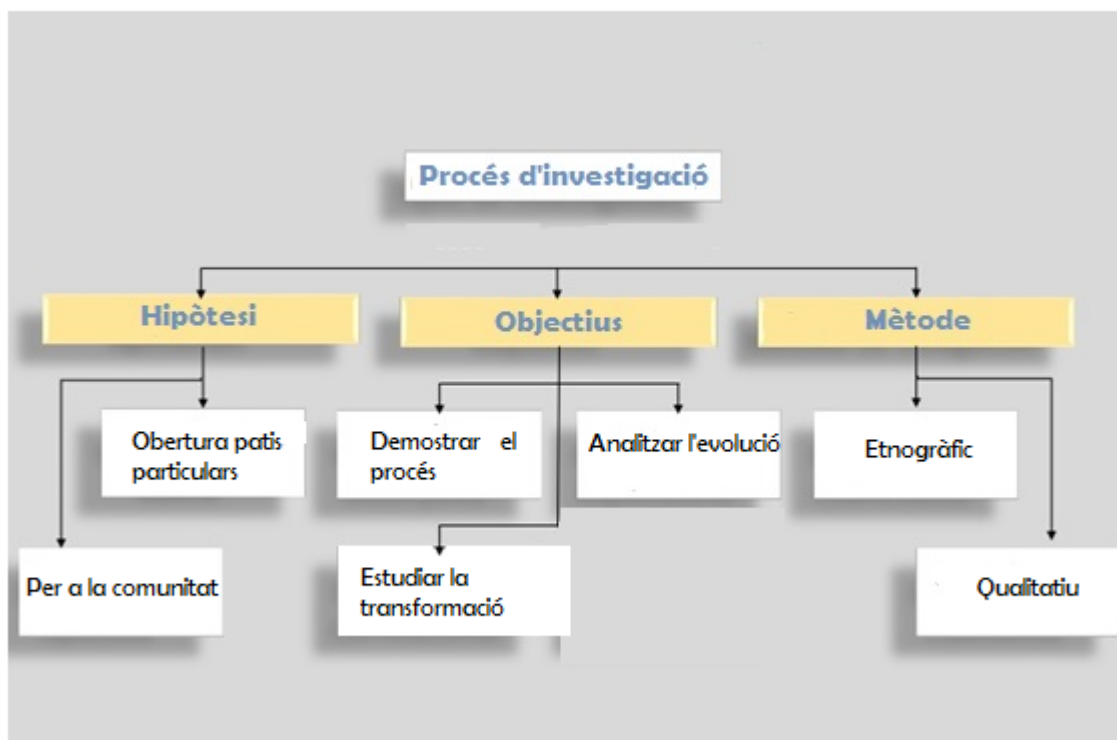
la variabilitat del mètode etnogràfic es tal que encara que tots utilitzem els objectes d'observació, entrevistes i històries de vida, això no implica que estiguem parlant de les mateixes realitats, dels mateixos procediments i sobre tot, de la mateixa comprensió en el procés d'investigació.

Les fonts usades en la realització de la investigació han consistit en: fonts indirectes i fonts directes. En aquesta primer cas, són reelaboracions procedents de diverses fonts primàries com per exemple testimonis, la recopilació d'articles de revistes científiques així com llibres relacionats amb el patrimoni cultural més concretament els patis mallorquins de Palma. Això ens permet tenir informació secundària, és a dir, dades ja existents que hagin sigut publicats i que són recopilats possiblement amb altres finalitats. Amb aquesta recopilació d'informació s'ha adquirit una base teòrica per realitzar la memòria dels patis mallorquins de Palma. En el segon cas, les fonts directes es caracteritzen pel fet que en la seva creació o aparició no hi ha intervenció o participació. En aquest cas s'ha realitza unes sortides de "camp" on a partir de les quals s'elabora una fixa descriptiva on s'indica la propietat i l'ús de cada pati.

En aquest cas concret s'ha fet servir el suport de les següents fonts, classificades en:

- ✗ Fonts documentals. Com per exemple, documents primaris o citats.
- ✗ Fonts estadístiques. Formades per gràfics realitzat a partir d'enquestes.
- ✗ Fonts iconogràfiques. Entre les quals es trobarien els plànols, mapes, etc. Aquestes fonts poden considerar sovint com a fonts documentals.
- ✗ Fonts orals. Formades per relats tradicionals i altres de tipus d'informació transmesa oralment. En aquest cas concret, s'ha realitzat una enquesta semi estructurada (semioberta) totalment anònima, la qual s'ha realitzat la setmana del 13 al 19 de juny (2016), tres dies per setmana (dimarts, dijous i dissabte), a hores diferents. Per veure que pensa la gent, ja sigui local o turista, dels patis.

Figura 2

Font: elaboració pròpia

1.5. Justificació

La investigació d'aquest treball sorgeix com el resultat d'una sèrie d'apreciacions personals a lo que és el patrimoni en sí i més concretament el patrimoni cultural. Aquestes apreciacions sorgeixen de la manca de coneixença de dita temàtica que es poc estudiada.

En un principi el propòsit era tractar la ruta dels patis mallorquins de Palma, en general de tots els patis o d'aquells més emblemàtics i importants. Però finalment es decideix fer més estret l'estudi dels patis i concretar-ho en la forma com s'ha desenvolupat com ha evolucionat al llarg del temps fins l'actualitat, els patis i concretament en el carrer de Sant Jaume a Palma.

A més l'elecció de dit carrer és un escolliment que es va realitzar amb una intenció concreta, ja que es va observar que aquell carrer complia satisfactòriament els propòsits. Perquè va parèixer un dels carrers amb més tipologies de patis, com aquests s'han anat transformant i han evolucionant tenint un altre tipus de propietat i d'ús.

És una bona oportunitat per donar a conèixer aquest patrimoni, ja que nos trobem davant un patrimoni que es nostre, que el tenim al nostre voltant, qui més qui no passa molt sovint per davant d'un d'aquests patis. Però que no nos aturem molt a apreciar la seva bellesa davant d'un patrimoni amb molta d'història.

2. Marc teòric

2.1. Marc teòric conceptes i principis

2.1.1 Valor testimonial del patrimoni arquitectònic urbà

Patrimoni → herència d'un bé que ve del passat

Cultura → tot allò que és fruit del pensament i de l'activitat humana

Patrimoni cultural → coneixements cultivats per generacions anteriors que es reben per herència. Són manifestacions portadores d'informació que fa que arribi a les persones, gràcies a les quals són les que ajuden a conèixer el passat.

El concepte de patrimoni procedeix del llatí *patrimonium* i fa menció al conjunt de béns que pertanyen a una persona, ja sigui natural o jurídica. La noció sol utilitzar-se per nombrar a lo que es susceptible d'estimació econòmica, tot i que també es pot usar de manera simbòlica. També és conegut com el conjunt de temps i de valors que identifiquen cada comunitat, és el bagatge de coneixement acumulat a través de l'història i la tradició que serveix com a punt de partida per donar la identitat que dona sentit a l'existència humana.

El concepte de patrimoni més conegut és el de Patrimoni Cultural Mundial "... *Patrimoni Cultural és el conjunt de béns mobles i immobles, materials i immaterials, de propietat de particulars o d'institucions o organismes públics o semipúblics que tinguin un valor excepcional des del punt de vista de la història, de l'art, de la ciència i de la cultura, i per tant siguin dignes de ser considerats i conservats per la nació...*" (UNESCO 1977).

Més concretament el concepte de patrimoni es pot enfocar en la cultural d'un poble, el qual comprèn les obres dels seus artistes, arquitectes, músics, escriptors i savis, així com les creacions anònimes sorgides de l'ànima popular. També es pot entendre el patrimoni com el conjunt de valors que tenen sentit a la vida, és a dir, les obres materials i no materials que expressen la creativitat d'un poble: la llengua, els ritus, les creences, els llocs i monuments històrics, la literatura, les obres d'art i els arxius i biblioteques.

Fent una mirada cap enrere, cap a la creació del concepte de patrimoni. La visió restringida, singular, antiga, monumental i artística del patrimoni del segle XIX serà superada durant el segle XX amb la incorporació del concepte de valor cultural. Després de la primera i segona guerra mundial augmenta l'interès de la societat per la defensa de les seves manifestacions culturals el que queda patent en diferents cartes i documents internacionals, així com la Carta d'Atenes (1931), el Conveni de l'Haia (1954), etc. Les quals reconeixen la concepció cultural del patrimoni, incorporant totes les entitats que poden ser considerades testimoni de les cultures d'un poble. Aquesta concepció es troba present en el Conveni sobre protecció del patrimoni mundial, cultural i natural (1972) que considera el patrimoni cultural integrat per: monuments, conjunts i llocs. Aquest conveni va suposar un avanç conceptual significatiu en quant al concepte de patrimoni cultural. Són varis els documents internacionals que han ampliat i emfatitzat des de llavors els valors culturals del patrimoni (la Recomanació sobre protecció del patrimoni del segle XX (1991), el conveni Europeu del Paisatge (2000), etc). En el cas d'Espanya la Llei 16/1985 de Patrimoni Històric Espanyol incorpora els avanços aconseguits a nivell internacional, i estableix que integra el Patrimoni Històric Espanyol els immobles i objectes mobles d'interès artístic, històric, paleontològic, arqueològic, etnogràfic, científic o tècnic.

Tornant a l'actualitat, en aquest cas concret, es classifica el patrimoni cultural dels patis mallorquins en béns immobles: ja que no se poden traslladar de la seva ubicació original, també poden ser béns que se s'extreuen del seu emplaçament, perden part del seu significat. A diferència dels béns mobles: que per les seves característiques físiques i de contingut es poden traslladar sense que això suposi un deteriorament. S'entén els patis com a patrimoni cultural, però el concepte de patrimoni cultural és subjectiu i dinàmic, com s'ha pogut veure anteriorment, no depèn dels objectes o béns sinó dels valors que la societat en general es atribueix en cada moment de la història.

Els patis s'han entès com l'element més emblemàtic de l'arquitectura civil de la ciutat, juntament a edificis tan destacats com la Llotja, el palau de l'Almudaina i el palau Episcopal. L'escriptor *Miquel dels Sants Oliver* introdueix literalment aquests espais: "... *amb les seves supèrbies entrades ombries, amb els seus brocals i els seus ferros artístics, amb els seus pasmans com randes de pedres, amb les seves columnes ventrades i les seves galeries italianesques i les portes escultrades dels despatxos...*" (Miquel dels Sant Oliver). L'evocació dels carreres i de els cases de la vella ciutat de Palma és un tema molt recurrent en els escriptors dels literats.

Escriptors i cronistes coincideixen en remarcar que la arquitectura de Palma té en aquestes cases urbanes un dels referents més importants. I això, sense dubte, perquè l'element arquitectònic més significatiu de les cases són els seus patis: aquesta

qualitat estructural i estilística era combinada amb una funció social viscuda de portes obertes. Tot això fa que els patis de Palma hagin guanyat els qualificatius atribuïts pels literaris: espais supèrbia i memorables.

Figura 3

Com es pot veure a la figura 3, es veu com s'utilitzaven antigament els patis, com eren zones d'esbarjo, de tertúlia, de fer societat, era una manera diferent d'utilitzar el pati. On la gent accedia a parlar amb l'amo o la dona, com es veu a la imatge

Font: Postal de Palma anys 10-20. Pati de Casa Oleza.

La importància de la preservació del patrimoni, en aquest cas l'arquitectònic urbà, sorgeix del seu valor com testimoni de distints fenòmens culturals. Així mateix, els valors desenvolupats en el temps com accions vàlides d'un procés històric, i que encara pot ser-ho en el futur. En aquests sentit, les obres de referència (edificis, monuments, etc) adquireixen un valor de conservació, entès com el valor que tenen els objectes o bens considerats com a patrimoni cultural. (Garré, 2001)

En el marc del valor testimonial, el patrimoni arquitectònic urbà com part del patrimoni cultural, forma part del paisatge cultural, produït per la interrelació entre l'home i la natura i el territori com a fil morfològic. En el seu aspecte integral, el paisatge cultural, que envolta el patrimoni urbà és el reflex, com un testimoni de totes les cultures que històricament han modelat aquest paisatge. (Garré, 2001)

Aquest patrimoni arquitectònic urbà entès com un paisatge cultural adjuntat en la societat, com una evidència de l'existència d'una identitat cultural visible en el medi que ens rodeja. Un paisatge cultural resultat d'un entramat de cultures degut al seu dinamisme cultural, producte de diverses generacions. (Garré, 2001)

El patrimoni cultural, reflex del patrimoni arquitectònic urbà, es pot entendre com la transmissió del passat, el qual defineix la identitat d'una comunitat des del seu passat fins a l'actualitat. (Garré, 2001)

2.2. Història dels patis

2.2.1. Origen

Els patis de les cases senyoriales de Palma constitueixen un dels elements urbans característics de la ciutat. Si avui en dia la seva conservació suposa una referència històrica que fa de la capital mallorquina un exemple únic a Espanya, en la seva època de l'esplendor, tot un símbol de poder i estatus social.

Per parlar del seu origen cal remuntar-se a la casa romana, tot i que es troba més influència amb l'arquitectura de la casa medieval catalana, arribada a l'any 1229 amb la conquesta de Mallorca. Els patis més antics dels que es tenen constància daten dels segles XIV i XV. Així com s'observa a l'Arxiu Municipal de Palma on es recull un document amb més de 500. Es tracta de cases d'alta noblesa i de poderosos mercaders, però també de la petita aristocràcia, classes mitjanes professionals, clercat i funcionaris.

Una aproximació a l'evolució històrica dels patis

Des de l'època dels patis gòtics més primitius, la majoria dels quals ja només es coneixen per descripcions o per fotografies antigues, a les últimes manifestacions eclèctiques del segle XIX, passant per l'esplendor dels monumentals patis del segle XVIII, es succeeix un llarg període, gairebé 600 anys.

- El **pati medieval**, del gòtic primitiu al monumental (segles XIV i XV): l'estètica del primer model de pati medieval que es coneix entronca amb l'estil gòtic primitiu implantat a l'illa al segle XIII. L'anomenada Arquitectura de Repoblament aporta un model d'espai simple i auster que es divideix mitjançant l'ús d'arcs. Aquest sentit espacial apareix en els patis més antics ja que un dels seus elements més característics és el pas d'entrada que forma un passadís.
- El **pati monumental gòtic renaixentista** (segles XV i XVI): l'esplendor definitiu del pati gòtic es reafirma en el segle XV quan es construeix en ell escales monumentals amb baranes, escultura de gran riquesa monumental. Aquest fet coincideix amb l'apogeu del gòtic civil català i la seva expansió pel Mediterrani construint bells patis en ciutats com Barcelona, València, Palma, etc. Aquesta situació privilegiada de Palma va servir perquè la influència italiana fos més acusada, de manera que en el gòtic de finals del segle XV i de bona part de la XVI apareixeria una arquitectura culta molt vinculada al Renaixement.
- Els **patis del sis-cents**, l'inici del barroc: la sobrietat que experimentà l'arquitectura mallorquina del segle XVII es reflectí en els patis. Aquests s'adaptaren als esquemes tradicionals que limitaren la presència d'elements italianitzats vinculats a l'estètica del Barroc.
- De **la il·lustració al neoclassicisme**: l'època durada dels patis conclouria en els darreres trenta anys del segle XVIII, quan encara se'n construeixen alguns exemples. És quan s'assumeix una estètica refinada entre el rococó i el Neoclassicisme. En aquest període, alguns patis utilitzen encara l'escala imperial.

- Del **romanticisme al modernisme**, el segle XIX i els començaments del XX: els gusts eclèctics del segle XIX es reflectiren en l'arquitectura dels patis a diverses propostes estètiques. En tot això, es mou l'esperit romàntic que s'expressa mitjançant del revival medieval. L'arquitectura modernista a començaments del segle XX va contribuir a canvia la imatge urbana de Palma amb edificis notables i tan presents al centre històric com el Gran Hotel. Encara que els patis comencen a ser història en aquells anys. Es quan comencen a haver certes intervencions que rememora la vigència. Intervencions com poden ser en aquest cas la transformació d'una casa senyorial en un hotel (Hotel Born) o en un Consolat.

2.2.2. Processos

Els patis eren les entrades a les cases que sempre estaven oberts per accedir al despatx on el senyor de la casa atenia els negocis que tingués, es cap mercat amb els quals es fabricués a la casa o els productes del camp. Estaven sempre oberts i es podia accedir fins al primer graó de l'escala principal de la casa, a partir d'allà era propietat privada i no es podia pujar més enllà. L'única excepció era quan es produïa un naixement a la casa, que es permeti accedir.

En canvi quan hi havia una mort a la casa, les portes es entretancaven es podia accedir al pati però era la indicació que estaven de dol i es demanava una mica de respecte. Dies després es tornaven obrir per posar a la venda dels béns del difunt o difunta que la família no desitjava quedar-se, sobretot roba i objectes sense valor sentimental. Hi ha un expressió mallorquina que es diu sobre algú que porta roba més gran del que li correspon, "*...És mort era més gros que ell...*", senyal que era roba heretada o comprada en aquests mercats. La gent esperava aquests esdeveniments per aconseguir vestits, abrics que havien vist portar els difunts en vida que els agradaven.

2.2.3. Evolució

El pati, entès com un element funcional i emblemàtic de la casa ciutadana, qualsevol pati urbà, sigui de l'època que sigui, té un esquema bàsic que respon a una tipologia predominant. Els elements que el configuren són gairebé sempre idèntics, però com és lògic, la distribució dels mateixos presenta un bon nombre de variants, entre elles la ubicació, la forma de l'escala principal.

Eren també les places de l'època, on la gent es trobava a causa de la qual estretor dels carrers heretada de l'època musulmana sobretot a la zona Alta de la ciutat, no només no hi havia jardins ni places sinó que calia utilitzar-los per deixar passar a grups de gent, cavalls i més endavant cotxes de cavalls.

Figura 4

Can Vivot segons dibuix de F.X. Parcerisa (1840) i Can Olesa en Souvenirs d'un Voyage d'Art a l'ille de Majorque (Laurens, 1840)

Font: Llibre els patis de Palma

Can Vivot i Can Olesa fotografies actuals

Font: Balears Cultura Tour (retocada) i Palma Virtual, respectivament

Com es pot veure a la figura 4, s'ha fet una diferenciació entre dos patis emblemàtics de Palma (que no es troben en el carrer d'estudi, però que serveixen d'exemple) Can Vivot i Can Olesa. En les imatges superiors es veu el pati com l'element funcional de la casa, a on es dedicaven certes activitats. Però que seguia sent un espai privat d'ús particular. A diferenciació de les imatges inferiors es troba un ús encara particular però més col·lectiu a on a través de les seves reixes es pot entreveure el pati. És una forma de deixar "obert" el pati perquè la gent pugui veure el seu interior.

Quan es van començar a generalitzar l'ús d'aquests vehicles, hi va haver patis que es van haver d'ampliar per albergar el cotxe i els cavalls. Va haver-hi patis de cases que no es van poder ampliar i es van haver de guardar en altres llocs els cotxes i cavalls. Això va passar sobretot a la zona Alta on les cases eren més antigues que correspon a la zona propera a la catedral dalt del passeig del Born o és Born.

Com a fet curiós, fins al segle XVI, que avui en dia és aquest passeig, era el llit d'un torrent, Sa Riera que de tant quan es desbordava i provocava inundacions i destrosses

a la ciutat. Fins que al mes d'octubre de l'any 1403 va ser tal la crescuda que va destrossar 1500 cases de la zona baixa i provocant al mort de 5500 persones més que la pesta negra de 1348. No es tenen dades de la població de la ciutat en aquesta època però l'extensió era més petita que ara, però de qualsevol manera i així ho contenen les cròniques i els estudis posteriors que va ser una gran catàstrofe per a la ciutat. Tant que es va decidir desviar el curs del torrent i portar fora del que llavors era la ciutat, que avui dia és el passeig Mallorca. Però això no sé va aconseguir fins a 1615 i dos segles més tard es va començar a urbanitzar la zona on havia passat el torrent.

Tot i que els patis han anat evolucionant, cal dir que la tipologia de la casa sempre es la mateixa passin els anys que passin i canvi el seu ús. Aquests responen a la descripció que va fer a l'any 1918 l'arquitecte Guillem Reynés:

"... Un portal de mitja punta d'entrada a un vestíbul espaiós amb un pati central des de on arranca l'escala. Amb lleugeres variants, les crugies que envolten els patis es troben sostingudes per arcs; i en la disposició de les escales, de una gran varietat dins de la unitat de criteri, es té obligat l'indispensable galeria del replà que dona entrada al pis amb una porta a cada costat (...) Un entresòl pels despatxos i un porxo pel traster i el estenedor completen els serveis de les nostres palauets. Es sempre la mateixa tradició romana al voltant del pati..."
(Guillem Reynés, 1918)

2.3. Àrea d'estudi

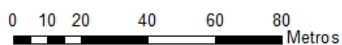
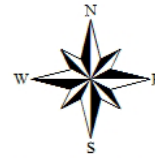
L'àrea d'estudi d'aquesta investigació correspon al carrer de Sant Jaume a Palma, com es pot veure al mapa següent, veure figura 5, es localitza, per una banda al seu inici amb el carrer de Jaume III, i per una altra banda el seu final correspon amb l'església de Santa Magdalena (carrer de Santa Magdalena).

És una zona que té un gran interès històric, per trobar-se en una de les zones de Palma amb un gran passat. Però a l'hora en l'actualitat és un pas de trànsit de la població cap aquelles zones més noves de la ciutat. Ja que travessant el carrer de Sant Jaume es pot accedir cap la Misericòrdia, les Rambles i pujar cap el carrer dels Olms fins plaça España. Per tant, com es pot veure avui en dia és una zona de pas molt transitada per la població.

Figura 5

Carrer de Sant Jaume

Font: elaboració pròpia

En ell es troben un total de 10 patis amb diferents tipologies d'ús i propietat. Per una banda hi ha els patis que són de propietat privada i ús particular, és a dir, edificis privats de vivendes particulars on a l'entrada es troba el pati, que té un ús exclusiu d'aquestes persones que hi viuen. Aquells que són de propietat privada però que tenen un ús col·lectiu, un exemple són: Hotel Born (situat al nombre 3 de dit carrer) i la Fundació Barceló (situat al nombre 4 de dit carrer). I per una altra banda aquells que

són de propietat pública i d'ús col·lectiu, un exemple d'aquests és el Consolat Suec (situat al nombre 7 de dit carrer). Com es pot veure al mapa següent, veure figura 6, en aquest cas en concret, el carrer de Sant Jaume es situa en un indret amb molta diversificació d'usos, durant el passeig pel carrer es pot observar bells edificis i petits palaus reconvertits en oficines, fundacions culturals o hostals i hotels, a més dels patis mallorquins.

Figura 6

Font: elaboració pròpia

2.4. Procés d'obertura dels patis (evolució)

En un primer moment, segles XIII-XIV, els patis mallorquins de Palma eren un indret on la població, en els seus orígens corresponia a la classe alta de la noblesa, que es podia permetre viure en aquests casals els quals eren de propietat privada i d'ús particular. On aquests estaven oberts però on només es podia accedir fins al primer graó de l'escala principal de la casa. Cal dir que també existien certes excepcions, aquestes eren: un naixement, on es permetia accedir més del primer graó de l'escala. I en el cas contrari una defunció, on les portes s'entrancaven, com ha senyal de que si que es podí accedir al pati però era una indicació de que estaven en dol i es demanava una mica de respecte.

Amb el pas del temps un exemple d'aquest primer canvi d'ús que es va produir en els patis mallorquins va ser quan es va començar a generalitzar l'ús dels vehicles, hi va haver patis que es van haver d'ampliar per albergar el cotxe i els cavalls. És com el primer gran canvi d'ús dels patis, que passen de ser espais de pas on a través de les portes es senyalitzava un dol, a ser espais que es transformen en aquest primer cas en cotxeres.

Al voltant dels segles XVII-XVIII, aquests es van transformant i paral·lel a aquest procés es van de mica en mica obrint més. Es produeix el procés d'obertura dels patis, on aquests obren les portes per la visualització de la població local. Aquest procés va produir la transformació de molts d'edificis, que contenen un pati mallorquí, en nous espais funcionals. Passen de ser simples edificis sense un ús concret a ser a ser llocs on s'estableixen certes institucions, fundacions, etc. Per tant és com una manera de donar "vida" a un lloc que no ho tenia, i no només això sinó que és una manera de fer que aquests llocs no es quedin com a "fòssils històrics" sinó que vagin evolucionant així com evoluciona la societat. Per tant, a través d'aquesta transformació sorgeix un interès per part de la població per visitar els patis.

Com a darrera fase d'aquesta evolució, segles XX-XXI, es destaca la patrimonialització dels patis a partir dels quals sorgeixen diverses rutes turístiques per donar a conèixer un patrimoni existent però no tant conegut. El que es coneix com a turisme cultural, el qual s'entén com a qualsevol desplaçament que es fa fora del lloc de residència que té com a motivació principal o parcial el conèixer els aspectes històrics, artístics, científics o els estils de vida propis d'una altra comunitat, regió, país, etc. Denominar comú del turisme cultural és el fet que estigui molt interessat per conèixer la cultura i el paisatge propis del territori. Aquest interès per conèixer és lo que diferencia especialment d'aquell tipus de turisme que només cerca oci. I gràcies a aquest interès pel patrimoni cultural reverteix en lo que és la conservació del patrimoni. A partir d'aquí sorgeix el paper del guies, del turisme, on no només son privades sinó que també per part del Govern es fan grups de guies per mostrar a la ciutadania aquest patrimoni.

Un exemple de l'esmenta't, va a ser a l'any 2009 on el Govern va posar en marxa una sèrie de "Rutes dels Patis de Palma". On durant un poc més d'un mes, es duen a terme una sèrie de rutes pels patis (part alta de Palma o part baixa), en diferents idiomes i diferents horaris.

Figura 7

Portada ruta patis de Palma any 2009
Font: ruta de patis de Mallorca

Des de llavors s'han posat en marxa varies iniciatives, de caràcter privat o públic, per donar a conèixer dit patrimoni. La darrera, que es fa aquest estiu és el cicle, que es durà a terme del 21 de maig fins el 17 de juny, inclourà 20 actuacions gratuïtes a patis, entre altres espais emblemàtics de Palma. S'incorporen nous escenaris, s'augmenten les actuacions, com ha explicat el regidor de Cultura, Patrimoni, Memòria Històrica i Política Lingüística, Miquel Perelló: "*Enguany hem volgut sortir del centre i acostar-nos a les barriades, creiem que la cultura ha d'arribar a tothom*". (Miquel Perelló, 2016)

Més concerts, més dies i més espais disseminats per diferents punts de la ciutat. Aquestes són les principals característiques del Palma de Primavera, un cicle que recull el testimoni dels concerts als patis del Corpus i que incorpora noves actuacions i noves propostes a espais emblemàtics de Palma.

Figura 8

A més de totes aquestes rutes destinades a una població local o estrangera que vol visitar els patis, també sorgeixen iniciatives de caire educatiu per poder mostrar els patis, entre altres edificis importants de la ciutat, conèixer la cultura és un dels reptes que porta a desenvolupar aquesta activitat. Una iniciativa de l'ajuntament de Palma amb l'ajuda del professorat implicat en la sortida.

Font: "Palma Ciutat Educativa". Ajuntament de Palma

3. Tipologia dels patis

3.1. Desenvolupament

La classificació d'un bé immoble que pertany al patrimoni arquitectònic urbà té com a finalitat distingir-lo pel seu valor històric, urbà, cultural o estètic, i garantir la seva conservació i el seu ús per part de la comunitat atorgant-li un estatus de privilegi i protecció. (Garré: Patrimoni arquitectònic urbà, 2001)

Conceptualment la classificació d'un bé immoble a d'estar sempre fonamentada per la possibilitat que constitueixin testimonis documentals de naturalesa històrica, sociològica, arquitectònica, arqueològica, artística, científica o tècnica, segons criteris d'autenticitat, qualitat i originalitat. (Garré: Patrimoni arquitectònic urbà, 2001)

En aquest cas s'ha classificat els bens immobles en propietat privada o pública i en un ús particular o col·lectiu. Com es pot veure en el quadre inferior, veure figura 9, cada pati queda classificat segons la seva propietat i el seu ús. Així doncs es troba que de propietat privada i ús particular hi ha 5 patis, de propietat privada i ús col·lectiu hi ha 4 patis, i en el cas de la propietat pública d'ús particular i col·lectiu es el mateix cas, el Consolat Suec.

Cal remarcar que s'ha establert un ordre d'anàlisi i d'explicació en quant a l'ús i a la propietat dels patis, a partir de la seva evolució de com aquests passen de ser patis privats en mans de particulars a patis públics en mans de particulars, a patis de propietat pública i d'ús col·lectiu i finalment a patis de propietat privada i d'ús col·lectiu. Fins a l'actualitat, com es troben a dia d'avui. Però que es podria analitzar en diferent ordre, ja que s'ha establert així per seguir explicant la hipòtesi.

Figura 9

PROPIETAT	ÚS	
	Particular	Col·lectiu
Privada	Pati privat nº5 Pati privat nº11 Pati privat nº18 Pati privat nº19 Pati privat nº25	Hotel Born nº3 Estudi fotogràfic: Gabriel Ramón nº 3A Fundació Barceló nº4 Restaurant Tast Club nº6
Pública	Consolat Suec nº7* Exemple Conselleria de Turisme	Consolat Suec nº7

Quadre dels patis segons l'ús i la propietat.

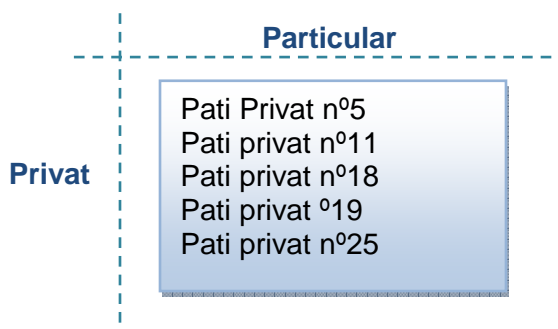
Font: elaboració pròpia

3.2. Patrimoni privat ús particular

Els béns de domini privat o béns patrimonials són aquells que no estan afectats a un ús general o a un servei públic. Es defineixen, doncs, de forma negativa com ha aquells que no són béns de domini públic. En contraposició als béns demaniales, els béns patrimonials poden ser alienats per mitjà dels negocis privats.

En quant a l'ús privat, és l'ocupació d'una porció del domini públic de forma que es limita l'ús per als altres ciutadans. Per tant, exclou l'ús general o l'ús comú.

Figura 10

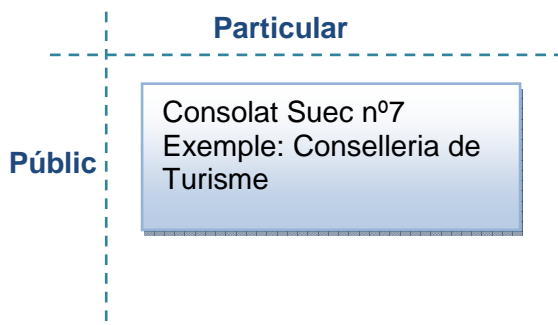

Can Taló nº11: Casa del segle XVI, es conserven elements d'origen gòtic. Deu el seu nom al duc de la Unió de Cuba, que va ser Capità General de Mallorca.

Font: elaboració pròpia. Cant Taló nº11

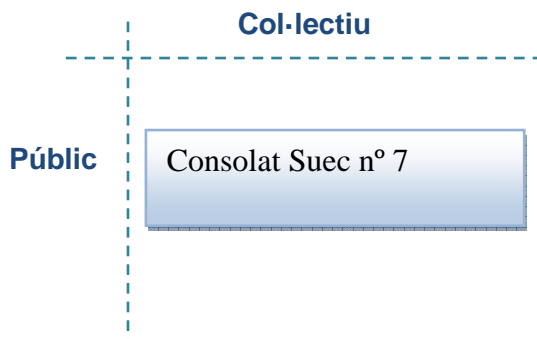
3.3. Patrimoni públic ús particular

Els béns de domini públic o béns demaniales són aquells que es destinen a un ús general per part de tots els ciutadans, i també aquells que es destinen a un servei públic.

3.4. Patrimoni públic ús col·lectiu

L'ús que els ciutadans donen a un bé de domini públic, de tal manera que l'ús que en fa un ciutadà és perfectament compatible amb l'ús dels altres, és a dir, que l'ús d'un ciutadà no exclou l'ús dels restants.

Cal Comte de Sant Simó nº7 (conegut actualment com el Consolat Suec): Edifici de fortes influències franceses, edificat entre els anys 1854 i 1856.

Figura 11

Font: elaboració pròpia. Consolat Suec nº7

3.5. Patrimoni privat ús col·lectiu

Els béns d'ús col·lectiu constitueixen una categoria singular de béns aplicables només als ajuntaments i a les entitats locals menors. El seu tret més característic és l'atribució de l'aprofitament o l'explotació als veïns.

Figura 12

Can Rul·lan. Fundació Barceló nº4: Casa senyorial d'estil neogòtic amb pati construïda en 1833.

Font: elaboració pròpia. Fundació Barceló nº4

3.6. Exemples

En aquest apartat es tracten tots els patis esmentats en cada casella, es comença amb els patis amb un ús més particular i una propietat més privada a un ús més col·lectiu.

En el cas de la propietat privada d'ús particular, trobem els patis que són de persones particulars on només gaudeixen dels seu profit, aquests mateixos propietaris. Molts d'aquets per norma general es troben tancats, i per tant, on no es possible la seva visita. En aquest cas concret, trobem 5 patis de propietat privada i d'ús particular, aquests serien els establerts a la taula inferior, veure figura 13, corresponents als patis de nombre: 5, 11, 18, 19, 25. Alguns exemples d'aquests són:

- *Can talo n°11*: Casa de la família Gual-Desmur des del segle XVI. En el seu pati es conserven set finestres, algunes d'origen gòtic i altres furt de les reformes del segle XIX. Deu el seu nom a Miguel Tacón i Rosique, duc de la Unió de Cuba, que va ser capità general de Mallorca entre els anys 1843 i 1847.
- *Can Palou de Comasema n°18*: Amb una escala coberta sobre arcs de mig punt.

Figura 13

PROPIETAT/ÚS	
Privada	Particular
	Pati privat n°5 Pati privat n°11 Pati privat n°18 Pati privat n°19 Pati privat n°25
Públic	Particular
	Consolat Suec n°7* Exemple Conselleria de Turisme

Font: elaboració pròpia

A continuació, una nova tipologia d'ús, aquests passarien a estar en mans públiques però encara següent sent particulars. Aquest es pot considerar un dels més "conflictius", ja que nos trobem amb el cas del Consolat Suec, que juga dos papers, com ús particular i com a ús col·lectiu. En aquest cas concret nos trobem amb un espai públic, és a dir, de tots, però en mans "particulars", i es així perquè es lliure per tot ciutadà d'origen suec que hagi de menester qualsevol ajuda per part del consolat. Però com s'ha dit per ciutadans suec, però per la resta de ciutadans ja siguin locals de Palma o de fora, queda un poc sense ús, perquè no pot servir per cap ajuda. Per tant d'aquí dir aquest ús particular.

- *Cal Comte de Sant Simó (número 7)*: Edifici de fortes influències franceses, edificat entre els anys 1854 i 1856 a partir d'un projecte de Miquel Ferrà i font i encarregat per Lluís de San Simó i Orlandis, comte de San Simó. El projecte d'aquets edifici romp totalment amb tota la tradició mallorquina i té fortes influències franceses.

De l'ús particular i privat dels patis es passa a un ús més col·lectiu, i es on es torna a trobar el Consolat Suec. Des d'aquesta perspectiva es pot entendre com un espai col·lectiu, perquè es de tots, de tots els ciutadans. Però la diferència es que no tothom ho pot gaudir de la mateixa manera, ja que com s'ha dit en l'aparat anterior tot i ser de tots, es pot considerar un ús més particular en els sentit de l'origen del ciutadà que accedeix.

Figura 14

PROPIETAT/ ÚS	
Públic	Col·lectiu
	Consolat Suec nº7
Privada	Col·lectiu
	Hotel Born nº3
	Estudi fotogràfic: Gabriel Ramón nº 3A
	Fundació Barceló nº4
	Restaurant Tast Club nº6

Font: elaboració pròpia

Finalment es troba l'ús més actual que es donen als patis, també es pot entendre com una evolució i una transformació del pati així com evoluciona i es transforma la societat. És un canvi dels patis en llocs on la gent pot gaudir d'ells, on tots poden accedir i veure l'interior dels patis. Es parla de patis on hi ha, com és en aquest cas concret, un hotel, un estudi de fotografia, una fundació i un restaurant. Aquests patis pertanyen a una propietat privada, però són per a tots, on qualsevol ciutadà pot accedir no només per gaudir dels seus serveis sinó també per poder gaudir dels patis.

- *Can Ferrandell (Can Maroto) Hotel Born* (número 3): Palau dels Marquesos de Ferrandell del segle XVI. Abans del segle XVIII era la casa dels Gual-Moix. Al 1790 era de Josep Ferrandell marquès de la Cova. Al 1805, la seva neboda Francesca de Villalonga va adoptar el nom de marquesat de Casa Ferrandell. Al 1788 es va casar amb un militar Ramón Maroto González. Al 1954 es varen dur a cap importants reformes per adaptar-la com establiment hotelier. L'entrada data de l'any 1723, és de gran superfície amb columnes de marbre vermellós, de tradició gòtica, arcs rebaixats, coberta de bovada d'artista i alguns portals neogòtics. L'escala de la planta noble es situa a la dreta de l'entrada. El pati es de planta quadrada i mostra un escut dels Ferrandell i la data de 1723.
- *Can Rul·lan. Fundació Barceló* (número 4): Casa senyorial d'estil neogòtic amb pati construïda en 1833. Antiga casa del marquès de Reguer i, posteriorment, de la seva família. Va ser construïda a partir de 1883 sobre un projecte mestre d'arquitectura de Bartomeu Ferrá. Té influència de moltes cases medievals de Palma i també de l'arquitectura gòtica catalana.

4. Resultats

Una vegada realitzades les enquestes i les entrevistes a diferents treballadors (Hotel Born, Fundació Barceló, Consolat Suec), s'ha realitzat una sèrie de gràfiques que donen uns resultats contundents on s'estableix una tendència clara.

En primer lloc es desglossen les característiques de l'enquesta, a la següent gràfica, veure figura 15, es mostra els trets a partir dels quals s'ha realitzat l'enquesta. S'ha establert un marc característic dividit en: sexe de l'enquesta't, el seu origen si es local o turista. Si té una percepció de l'espai com un lloc privat o públic, si aquest ha tingut en qualsevol moment de la seva visita dubtes a l'hora d'accedir a un pati o el cas contrari, i com a darrera característica si té una percepció de l'espai com un indret obert o tancat.

Figura 15

Sexe	Masculí	Femení
Ciudadà	Local	Turista
Propietat	Espai privat	Espai públic
Dubtes a l'entrar	Dubtes a l'entrar	No dubtes a l'entrar
Percepció de l'espai	Obert	Tancat

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta

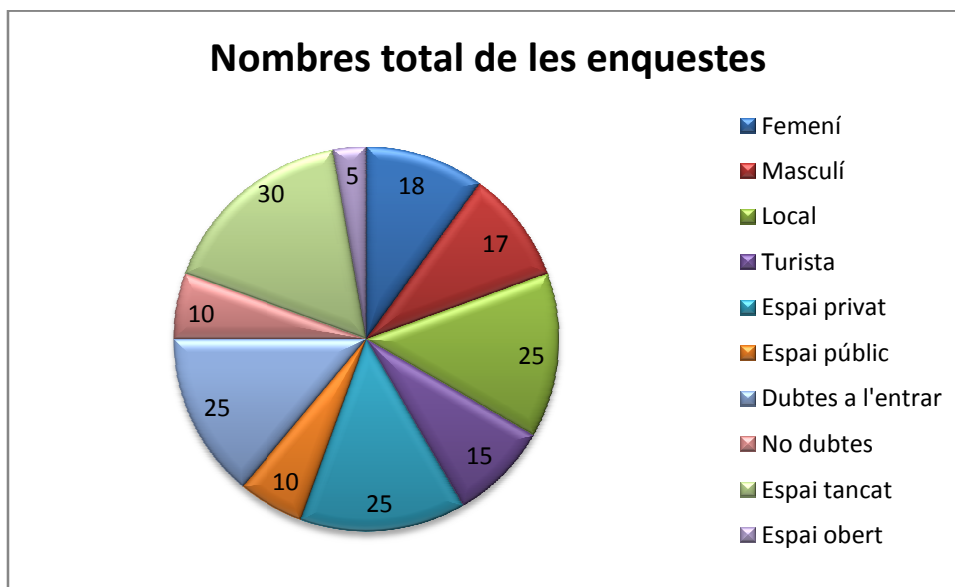
A continuació com es pot observar a la gràfica següent, veure figura 16, aquesta mostra com d'un total de 35 enquestes fetes 17 correspon al sexe masculí i 18 al sexe femení, a un total de 25 ciutadans locals i 15 d'origen estranger (sobretot britànics i germànics). A on un 25 dels enquestats torben els patis a com a llocs privats enfront d'un 10 dels enquestats que pensen que són espais públics. Un fet similar passa en el cas de la sensació de dubtes a l'entrar a on com es pot veure a la taula la gran majoria dels enquestats un 25 d'ells han tingut en algun moment de la seva visita als patis dubtes a l'entrar. El tret més contundent d'aquesta enquesta correspon a la percepció de l'espai a on el 30 dels enquestats pensen que encara avui en dia són llocs tancats enfront d'un 5 dels enquestats que pensen que els patis han sofert un procés que els a dut a la seva obertura.

Figura 16

Sexe		Ciudadà		Propietat		Dubtes a l'entrar		Percepció de l'espai	
Masculí	Femení	Local	Turista	Privada	Pública	Dubtes	No dubtes	Obert	Tancat
17	18	25	15	25	10	25	10	5	30

Font:elaboració pròpia a partir de l'enquesta

Figura 17

Font: elaboració pròpia a partir de les enquestes

En un total de 35 enquestes fetes es pot destacar dos conclusions ven clares i contundents. Per una part, es pot destacar que tot i que els patis han evolucionat, passant per diferents fases fins la seva total obertura, la població local encara no ho sent així. No ho senten com un patrimoni comunitari, i per tant per a tots. Sinó que pensen que aquest patrimoni es troba en mans de certes persones, que ho tenen tancat per ús particular i personal. I que per tant no es accessible per a tota la ciutadania local sinó per a aquestes persones.

En primer lloc la gent té una perspectiva dels patis mallorquins com espais privats, d'aquesta perspectiva es pot citar una sèrie de comentaris que la gent va dir personalment quan es va fer l'enquesta: "...Hauria de visitar-los la gent però sense necessitat de ser privats..." (Enquesta nºI, 2016), "... També molts d'ells es varen trobar en que segons l'època de l'any hi ha més o manco patis oberts: "... La primera vegada que vaig realitzar un ruta pels diferents patis de Palma es trobaven la majoria tancats, tot i que la segona vegada que vaig poder realitzar novament una ruta de patis vaig tenir més sort i havien més oberts..." (Enquesta nºIII, 2016). "... Personalment penso que són majoritàriament privats i a més segons l'època de l'any que vagis molts es troben tancats..." (Enquesta nºII, 2016), "... Molts són particulars i no tots es poden visitar..." (Enquesta nºIV, 2016), "... Majoritàriament tots els patis són privats, tot i que n'hi ha que són més públics i pots entrar..." (Enquesta nºV, 2016).

En segon lloc, en el cas de tenir dubtes a l'entrar, pràcticament gran part dels ciutadans han tingut. "... Si que tingut dubtes a l'entrar, ja que al anar pel nostre compte i al no conèixer molt bé la ciutat, no sabíem on podíem entrar i on no...". (Enquesta nºVIII, 2016). L'única diferència que sorgeix de la població local es quan aquestes persones han realitzat la sortida dels patis amb l'escola o l'institut, i per tant no han tingut cap dubte a l'entrar, perquè ja anaven amb visita "guiada". "... No he tingut dubtes a l'entrar perquè les vegades que he anat a sigut amb l'escola..." (Enquesta nºX, 2016).

En tercer lloc en el cas de si ho considerés un espai obert, és a dir amb reixa a on passejant es pot visualitzar el pati, o un espai tancat, és a dir, un espai amb una porta totalment tancada a on no es pot veure res. Aquest és un dels tres casos que més ciutadans, ja siguin d'origen local o estranger, ho veuen com a tancat a on no es pot visualitzar res des de fora.

D'una altra part en el cas de la població estrangera és un poc diferent, ja que la gran majoria van amb guies on realitzen rutes pels diferents patis de la ciutat de Palma. "... Personalment crec que la majoria de patis que hi ha avui en dia són més públics, al manco que anys enrere..." (Enquesta nºXII, 2016). Per tant tenen un altre punt de vista, també cal dir que aquestes sortides les realitzen en aquells patis que han passat per aquest procés d'obertura.

Per tant, la població d'origen estranger que visita els patis si consideren els patis com espais més públics i més accessibles per a tota la ciutadania. Però això es degut, com s'ha dit, que és la població estrangera la que visita aquets indrets amb un guia, el qual lis du per aquells patis més públics i més oberts.

En el carrer d'aquesta investigació es pot citar una sèrie de llocs, a on duen als turistes, els quals es van realitzar les entrevistes. En primer lloc al pati de l'Hotel Born (*Can Ferrandell-Can Maroto*), a on un treballador de l'hotel va comentar: "...Molts dies a la setmana venen molts de turistes, els duen els guies i entren a veure el pati, i l'escala que es troba aquí a l'interior...". En segon lloc en el cas del Consolat Suec (*Can Sansimón*), igual que a l'Hotel Born, molts dies a la setmana duen a turistes a acompanyats de guies. I en tercer lloc, un dels patis més emblemàtics del carrer és el de la fundació Barceló (*Can Rul-lan*), on novament els turistes els visiten freqüentment. En aquest darrer cas concret, també cal dir que a més de fer aquelles visites guiades per poder visitar el pati, s'han fet moltes altres activitats (culturals) que fan possible gaudir d'aquest espai.

Com es pot observar els tres treballadors coincideixen en la qüestió de que molts dies a la setmana els guies els porten a veure els seus patis, "... Fa anys que estic treballant com a jardiner, entre altres, en el Consolat Suec i la veritat que des de que soc han vingut a visitar els patis. Al principi, fa deu o més anys, no tant ja que no eren espais que la gent vingués a visitar, però fa cosa de poc anys a sorgit el "boom" dels patis. També és gràcies als guies que porten als turistes, perquè sinó molts d'ells no vindrien a visitar-los, més que res perquè no es coneixen també la ciutat..." (Jardiner del Consolat Suec, 2016). "... Molts dies a la setmana venen turistes a visitar-lo, també molts dels nostres hostes repeteixen la seva estància a l'hotel per poder visitar novament el pati. Inclús una anècdota que vaig poder gaudir va ser quan una família que s'allotjava a l'hotel va dur a més turistes que coneixen perquè aquests poguessin visitar el pati..." (Treballador Hotel Born, 2016).

Com a puntualitat i curiositat, en el cas de la Fundació Barceló si que deixen entrar a aquells grups de persones que vagin amb guia i desitgin visitar el pati. Però a diferència del Consolat i de l'Hotel Born, existeixen unes mesures de seguretat més severes. Ja que normalment la porta que dona accés al pati es troba tancada amb clau i és imprescindible demanar la seva obertura per poder accedir a l'interior. Això també pot ser un impediment que afavoreix al pensament d'aquelles persones que són reticents a pensar que els patis es troben a l'abast de tota la població.

Llavors, com es pot observar nos trobem davant d'una dualitat. Per una part, amb aquell percentatge de població local que, encara, veu els patis com llocs de propietat privada i d'ús particular. I per una altra banda, aquella població d'origen estranger, que

veu com els patis són més públics on la gent pot accedir més fàcilment. Tots dos es troben a favor de que els patis han evolucionat i s'han transformat en altres usos, però certa part de població local no ho veu de la mateixa manera.

5. Conclusions

En base a l'estudi de la hipòtesi d'obertura col·lectiva del patrimoni de Palma el cas dels patis mallorquins al carrer de Sant Jaume s'ha conclòs que:

- ▶ En primer lloc, es reafirma la hipòtesi que es vol demostrar, ja que com s'ha pogut veure al llarg d'aquesta investigació els patis mallorquins de Palma s'han transformat i han evolucionat al mateix temps que la població ha evolucionat en el temps. Aquests han sofert una diversificació dels seus usos, bona part d'aquells patis que han passat a ser més col·lectius, han passat a tenir un altre ús funcional. Un bon exemple són: l'Hotel Born, abans *Can Ferrandell (Can Maroto)*, on ha passat de ser un espai privat i particular d'antics senyors a ser un espai, encara privat, però col·lectiu per a tots. I la Fundació Barceló, abans *Can Rul·lan*, novament com en el cas anterior passa de ser un lloc privat i particular a ser un espai privat però col·lectiu, on la població que ho desitgi pot entrar a realitzar una visita al pati. Per tant, es pot veure com els patis mallorquins s'han refuncionalitzat. A partir d'un edifici existent el qual s'adapta a les necessitats de la població actual, pel qual crea valor, a més d'aprofitar construccions ja existents, en comptes de crear-ne de noves.
- ▶ En segon lloc, i molt relacionat amb el punt anterior l'obertura de molts d'aquests patis tenen lloc en la coneguda *Nit de les Arts*. És una obertura col·lectiva, que en aquest cas també pot ser a través de la propietat privada on obren els seus patis per a tota la ciutadania. És en aquest cas on es pot veure com els patis es transformen i guanyen un altre ús, tot i que encara per a molts d'ells només sigui una obertura "momentània", són uns processos temporals. Però és una manera de mostrar l'ús funcional dels patis mallorquins.
- ▶ En tercer lloc, a través de l'enquesta (com a model de sondeig inicial) realitzada i una vegada obtingut els resultats es pot veure com certa població local encara és reticent a incloure el pati com un espai patrimonial i de tots. Hi ha certs sectors locals que tenen una percepció dels patis actuals com a llocs de propietat privada i, per tant, per ús exclusiu dels propietaris. Els patis mallorquins són vistos com espais totalment tancats sense possibilitat de visitar-los. La gent encara té molt recent un pensament dels patis com a llocs que són de propietat privada, és a dir, un patrimoni particular. Gràcies a la realització de l'enquesta s'ha pogut esbrinar com la gran majoria de la població local té un pensament molt particular dels patis.
- ▶ En quart lloc, a través de l'enquesta realitzada, també, es pot concloure que si en el cas de la població local és més reticent a pensar que els patis mallorquins es troben a l'abast de tota la població que ho desitgi. En el cas de la població estrangera que visita els patis, la seva percepció es diferent. Ja que es troba amb un col·lectiu que veu com aquests patis s'han obert per a tota la ciutadania, on ells mateixos poden entrar a visitar-los. Cal dir que tenen en

compte que no tots es poden visitar, però que si que es poden visitar molts d'ells. Els estrangers transmeten com aquest espai s'ha obert i no només es troba en mans de certs sectors de la població. A diferència de la població local, la població estrangera té una altra perspectiva dels patis, ja que la gran majoria té una visió d'aquests com espais que han evolucionat i s'han transformat en espais més oberts, més funcionals i per a la col·lectivitat de la població.

- ▶ En cinquè lloc, lligat amb el punt anterior, es pot concloure amb l'aparició del procés de patrimonialització col·lectiu d'aquest indret. Ja que s'aconsegueix que un bé, en aquest cas cultural, sigui declarat amb la categoria de patrimoni, basat en el seu significat i importància que posseeix, que representa i simbolitza per a una ciutat o poble. Pel qual a través d'aquest procés s'aconsegueix protegir i conservar, dit bé, com herència i llegat per futures generacions. I es gràcies a la "turistització" dels patis mallorquins, gràcies a la curiositat d'aquelles persones que desitgen visitar els patis que s'arriba a la patrimonialització. Perquè a través de les visites guiades que es fan als patis aquests es converteixen en indrets més importants i que la gent desitja protegir per a la resta de les societats futures.
- ▶ En sisè lloc, molt relacionat amb la realització de l'enquesta, a través d'ella s'ha pogut saber que tota aquella població que encara sent el pati com a particular, també pensa que tots aquells patis més particulars són els més tancats. On si en qualche moment han volgut accedir a ell han tingut molt de dubtes a l'hora d'entrar. Sorgeix una desconfiança que porta a molta gent a tenir aquest pensament d'espais tancats i no accessibles per a tota la població.
- ▶ En setè lloc, s'ha estret una conclusió d'un pati en concret, parlem del pati del Consolat Suec, Can Sansimón. En aquest cas el procés de patrimonialització com a senya d'identitat de la comunitat pot tenir dues variants. Ja que nos trobem davant d'un pati que, en part, s'usa per certs sectors de població i en aquest cas concret població sueca. Per tant, sorgeix el cas de que a segons quines persones aquest cas concret del Consolat Suec el poden sentir com un espai del qual no s'estableixen aquesta senya d'identitat, ja que no ho veuen com ha seu, al ser un lloc que per a ells no pertany a la comunitat.
- ▶ En vuitè lloc, s'afirma que el carrer de Sant Jaume és el carrer on els patis tenen un ús més variat. No només hi ha patis amb un ús més particular sinó que tenen diversitat d'usos. Es pot trobar des d'un restaurant a un hotel, això indica com els patis han patit una transformació en el seu ús, com s'han obert a la població. És un indicatiu de com s'ha sabut usar un espai perquè aquest no quedi sense ús o quedi un espai marginat.
- ▶ Per finalitzar, es pot veure com es produeix aquest procés de canvi d'usos dels patis on passen de ser espais més particulars a espais més col·lectius. Tot i així la perspectiva de certs sectors de població no o veu com a espais que s'han obert totalment per a tota la comunitat. Si que estan a favor d'aquest canvi, però que no volen dir que per això molts d'ells s'hagin obert totalment a la població. Ja que en aquest cas concret, en aquest carrer si que es produeix aquesta transformació, però si s'analitzen altres carrers de Palma on també hi ha patis mallorquins es pot observar com s'estableix una tendència cap a la propietat privada i un ús més particular. És per això que molta gent pensa que molts dels patis encara són així. Però si s'accedeix al carrer d'aquesta investigació, es pot veure com si que existeix aquesta diversitat d'usos que fan que els patis evolucionin juntament amb la població i amb les poblacions futures.

6. Bibliografia i recursos web

- ✘ Fabián Garré.(2001). *Patrimonio arquitectónico urbano, preservación y rescate: bases conceptuales e instrumentos de salvaguarda*. Conserva nº5, 2001. 17 pàg.
- ✘ Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico. Junta de Andalucía. *Qué es patrimonio cultural*. [Consulta: 25 d'abril 2016]. Disponible en web: http://www.iaph.es/export/sites/default/galerias/patrimonio-cultural/documentos/gestion-informacion/que_es_patrimonio_cultural.pdf
- ✘ Gaspar Valero. (2009). *Rutas de los patios de Palma 2009*. 5 pag.
- ✘ Carlos García Mané. *Los patios Mallorquines*.5 pag.
- ✘ Luis Ripoll.(1951). *Los patios señoriales de Palma*. Panorama balear. Monografías de arte, vida, literatura y paisaje ; 3. 16 pag. (Ilustraciones)
- ✘ Aina Pascual, Jaume Llabrés. (2001). *Libro de los patios de Palma*. Edicions Turisme Cultural de les Illes Balears, DL2001. 119 pag.
- ✘ Ana M. Cánovas Albertí. (1999). *55 Passejam per la ciutat baixa, quadern de informació per al professorat*. Col·lecció Palma Educativa.
- ✘ Ruta dels patis de Palma. [Consulta: 25 d'abril 2016]. Disponible en web: <http://www.mallorcarutes.com/2009/10/ruta-dels-patis-de-palma-arquitectura-i-vivencia/>
- ✘ Patis de Palma. (Web Oficial de la Federació Hotelera de Mallorca). [Consulta: 4 de juliol 2016]. Disponible en web: <http://www.visitmallorca.com/reservar/descobreix/llocs-dinteres/patis-de-palma/170>
- ✘ Patis de Palma (Web Oficial de l'Ajuntament de Palma). [en línia]. [Consulta: 18 d'abril 2016]. Disponible en web: http://palmavirtual.palma.cat/portal/PALMA/turismo/contenedor1.jsp?seccion=s_lloc_d10_v1.jsp&layout=contenedor1.jsp&codbusqueda=212&codResi=1&language=ca&codMenu=164&codMenuPN=851&numeroPagina=1
- ✘ Fotografia Can Olesa. Balears Cultura Tour. (Figura 4). [en línia]. [Consulta: 4 de juliol 2016]. Disponible en web: <http://www.balearsculturaltour.net/itinerario.php?cod=30&id1=99&id=7&idioma=es>
- ✘ Fotografia Can Vivot. Palma Virtual. (Figura 4). [en línia]. [Consulta: 4 de juliol 2016]. Disponible en web: http://palmavirtual.palma.cat/portal/PALMA/turismo/galeria_fotos.jsp?contenido=587&tipo=1&nivel=1400&codResi=1&codMenu=1161&codMenuPN=851&language=es

7. Annexa

7.1. Fitxa descriptiva

Figura 18

Identificació	
Denominació	Can Comassema
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº18
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Bona
Ús actual	Particular/Privat (casa particular)

Font: elaboració pròpia

(En aquest cas no s'ha pogut fer cap fotografia, ja que el pati en qüestió es troba en obres i no es possible accedir)

Figura 19

Identificació	
Denominació	Can Taló
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº11
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Bona
Ús actual	Particular/Privat (casa particular)

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

Figura 20

Identificació	
Denominació	Can Sansimón/ Consolat Suec
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº7
Propietat	Pública
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Molt Bona
Ús actual	Públic col·lectiu (consolat)

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

Figura 21

Identificació	
Denominació	Edifici particular
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº5
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Bona
Ús actual	Particular/Privat (casa particular)

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

Figura 22

Identificació	
Denominació	Can Rul·lan: Fundació Barceló
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº4
Propietat	
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Molt bona
Ús actual	Privada/Col·lectiu (institució)

Font: elaboració pròpia

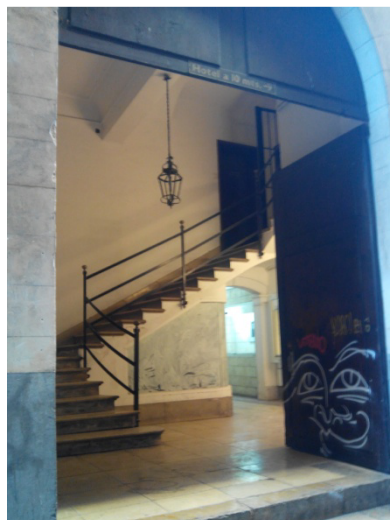

Font: elaboració pròpia

Figura 23

Identificació	
Denominació	Estudi fotogràfic: Gabriel Ramón
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº3A
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Regular
Ús actual	Privada/Col·lectiu (estudi de fotografia)

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

Figura 24

Identificació	
Denominació	Can Ferrandell (Can Maroto): Hotel Born
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº3
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Molt bona
Ús actual	Privada/col·lectiu (hotel)

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

Figura 25

Identificació	
Denominació	Restaurant Tast Club
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº6
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Bona
Ús actual	Privada/col·lectiu (restaurant)

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

Figura 26

Identificació	
Denominació	Edifici, particular
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº19
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Molt bona
Ús actual	Particular/Privat

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

Figura 27

Identificació	
Denominació	Edifici, particular
Municipi i localització	Palma. Carrer: Sant Jaume nº25
Propietat	Privada
Característiques intrínseques	
Estat de conservació	Molt bona
Ús actual	Particular/Privat

Font: elaboració pròpia

Font: elaboració pròpia

7.1. Enquesta

La següent enquesta s'ha realitzat la setmana del 13 al 19 de juny, tres dies per setmana (dimarts, dijous i dissabte), a hores diferents. Per veure que pensa la gent, ja sigui local o turista, dels patis.

Sexe:

Masculí

Femení

Ciudadà:

Local

Turista

Patis mallorquins com un espai particular o públic (de tots)?

Si

No

Altres:

Has tingut dubtes a l'entrar o no?

Si

No

Altres:

Consideres un espai obert (si) o tancat (no)?

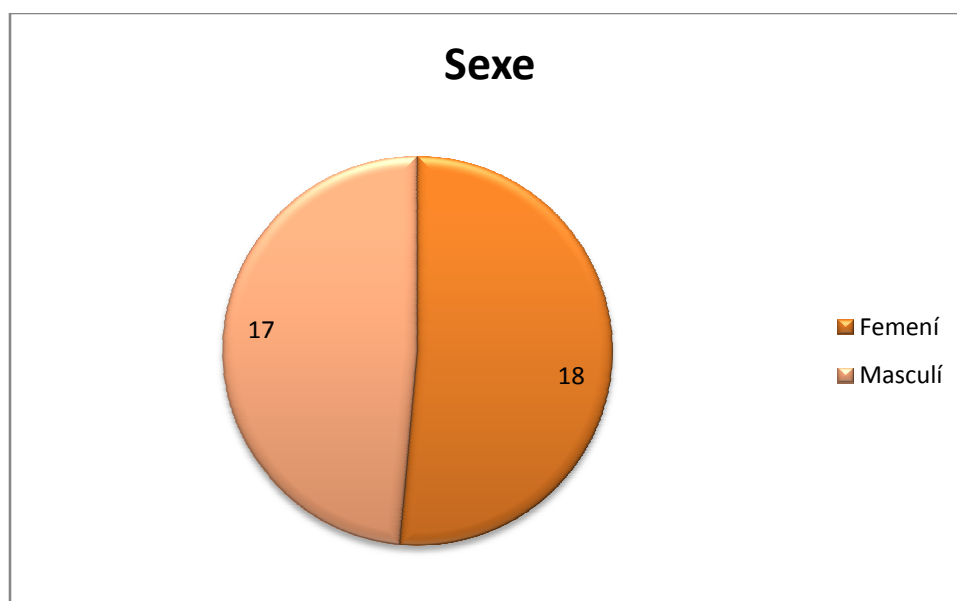
Si

No

Altres:

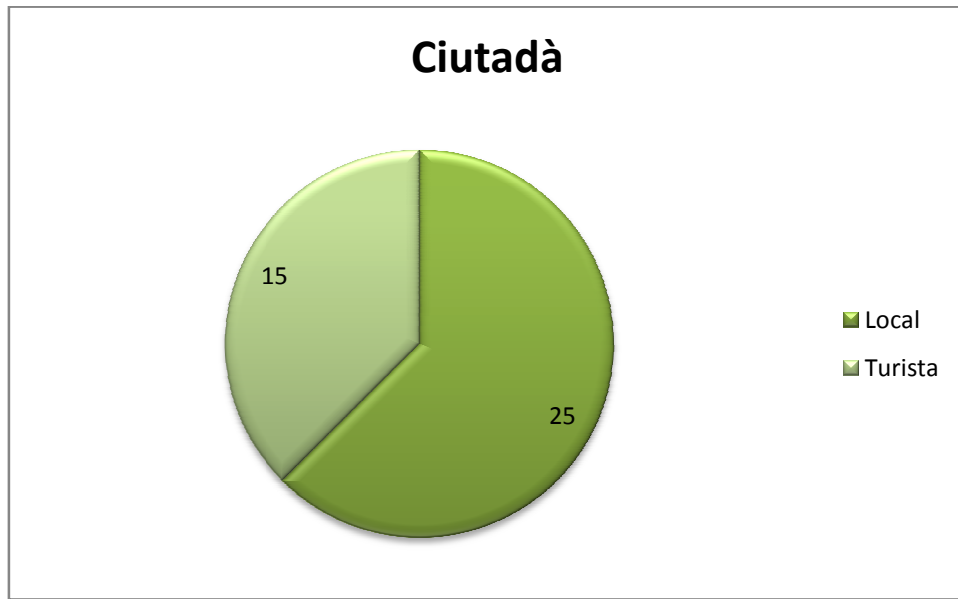
7.2. Gràfiques

Figura 28

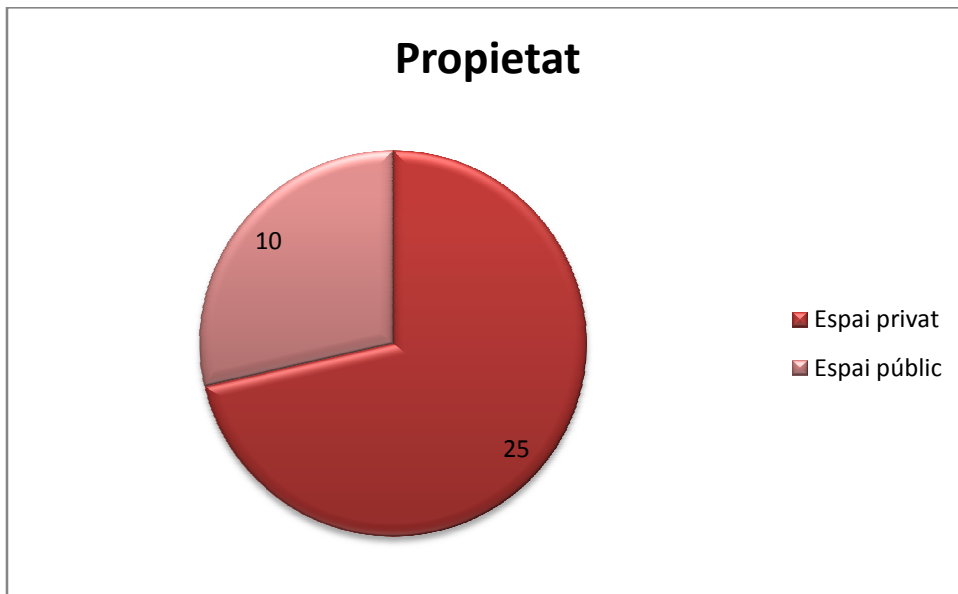
Font: elaboració pròpia a partir de les enquestes.

Figura 29

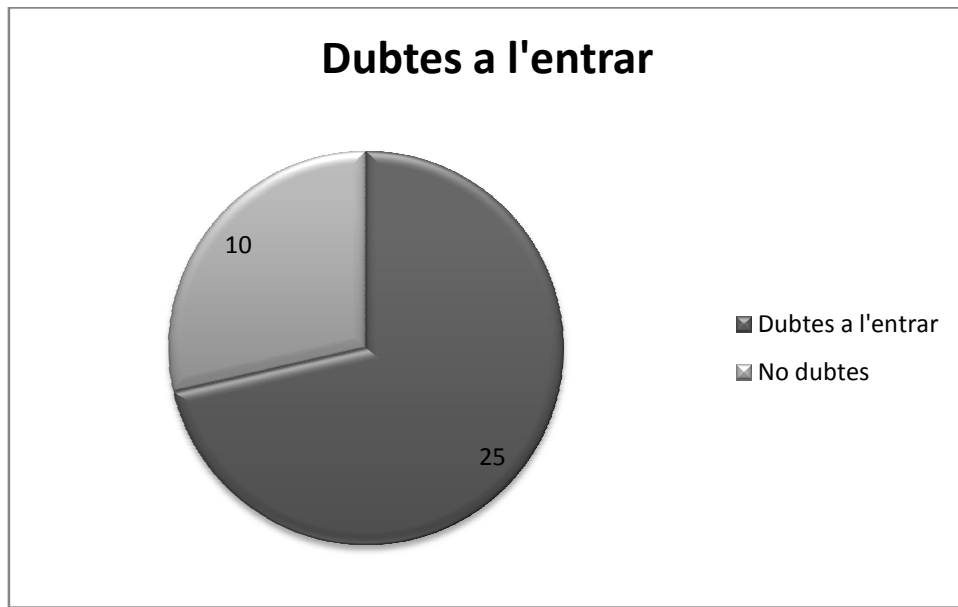
Font: elaboració pròpia a partir de les enquestes.

Figura 30

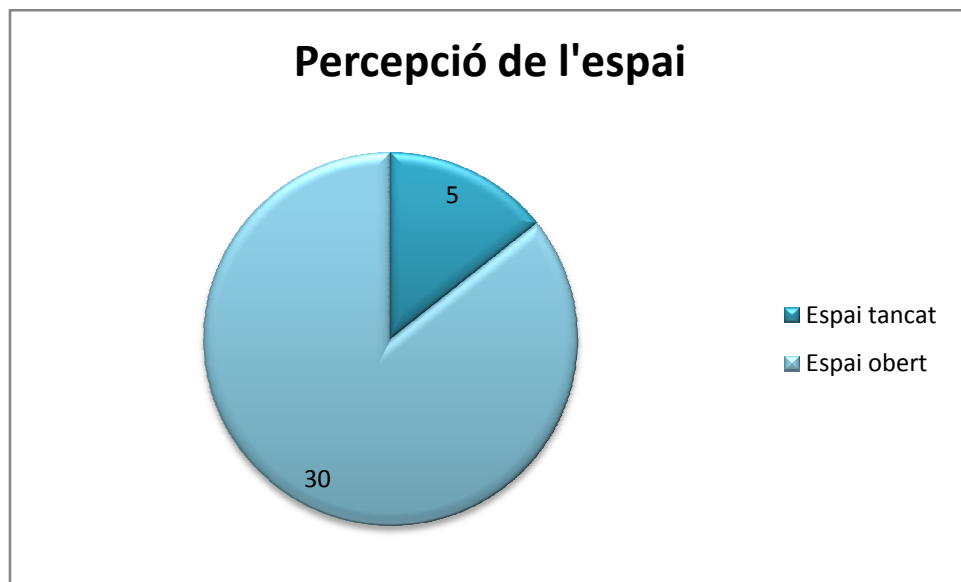
Font: elaboració pròpia a partir de les enquestes.

Figura 31

Font: elaboració pròpia a partir de les enquestes.

Figura 32

Font: elaboració pròpia a partir de les enquestes.